

PROF. DR. MEHMET VURAL İLE “TÜRKİYE’DE FELSEFE” ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Prof. Dr. Mustafa HİZMETLİ*

Dergimizin bu sayısının söyleşi kısmını Türkiye’de Felsefe konusuna ayırdık. Üzerinde yaşadığımız toprakların felsefenin beşiği olduğu ve 2.500 yıl gibi uzun bir geçmişi olduğu bilinmektedir. Bu coğrafyada Thales Milet’te, Anaksagoras Urla’da, Herakleitos Efes’te, Diyojen Sinop’ta, Heraclides Karadeniz Ereğli’de doğmuş ve yaşamıştır. Aradan geçen bu uzun zamana rağmen felsefenin bu topraklarda sürekliliğini ve bir gelenek oluşturduğunu söylemek güçtür. Tanzimat’tan sonra yeniden canlanan felsefi çalışmalarla ülkemizde felsefe varlık bulmaya çalışmaktadır.

Türk İslam Düşüncesi Tarihi ve İslam Felsefesi alanlarında çalışmalar yapan Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Vural ile bu sayımızda Türkiye’de Felsefe üzerine keyifli bir söyleşi yaptık. Hocanın iki yıl önce basılan ve kısa zamanda üç baskı yapan *Tanzimat’tan Günümüze Türkiye’de Felsefe* adlı eserinden hareketle ülkemizde felsefenin sorunlarını, çözüm önerilerini ve gelecek perspektiflerini etraflıca konuşmaya çalıştık.

***Tanzimat’tan Günümüze Türkiye’de Felsefe* adlı çalışmanızla Türkiye’deki felsefenin serencamını ortaya koymaya çalıştınız. Buradan hareketle ülkemizin Batı felsefesi ile tanışması ne zaman ve nasıl olmuştur?**

Bilindiği gibi, Türkiye’de Batılılaşma yolunda adımların atıldığı sosyal, siyasal, ekonomik, askerî birçok alanda reform hareketlerinin çıkış noktası Tanzimat dönemi olmuştur. Bu dönem, Osmanlı Devleti’nin kaderinin çizilmesinde önemli bir mihenk taşı olduğu kabul edilmektedir. Birçok işin aceleye getirildiği imparatorluğun bu en uzun yüzyılındaki değişim ve reformlarından felsefe de nasibini kısmen almıştır. Batı’daki felsefe akımları, filozofların fikirleri ve Batılı anlamda felsefe eğitimi, Tanzimat sonrası dönemde ülkemize girmeye başlamıştır. Bu dönemde Batı’ya gönderilen öğrenciler vasıtasıyla Batı felsefesi ile tanışılmıştır.

* Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

Batı felsefesi ile tanışılıktan önce ülkemizde felsefenin durumu neydi?

Batı felsefesi ile tanışılıktan önceki dönemde ülkemizde İslam felsefesi geleneğine bağlı bir felsefi etkinlik vardı. Bu gelenekteki kırılma Tanzimat ile birlikte olmuştur. Ancak Osmanlı'daki felsefenin daha çok kelâm ve tasavvuf içerisinde mezc edilmiş irfan ve hikemiyat ağırlıklı olduğunu söyleyebiliriz.

Bu dönemde Batı'ya öğrenciler gönderildiğini ve değişik felsefi fikirlerin ülkemize girdiğini görüyoruz...

Evet, Tanzimat'la birlikte Batı'ya kapılarını açan Osmanlı'ya, öncelikle on sekizinci yüzyıl Avrupası'nı Aydınlanma'dan Fransız Devrimi'ne götüren düşünceler girmeye başlamıştır. Ardından romantizm, yeni pozitivizm, yeni realizm, tarihsel materyalizm, sezgicilik, evrimcilik, materyalizm, fenomenoloji, egzistansiyalizm gibi çeşitli felsefi akımlar Osmanlı'da tanınır hâle gelmiştir.

Bir geçiş ve buhran dönemi olan bu dönemde, eğitim almak üzere Batı'ya gönderilen öğrenciler gittikleri ülkedeki felsefi akımları ülkesine getirmiştir. Örneğin Fransa'dan dönenler genellikle Bergsonculuk ve egzistansiyalizmi; Almanya'dan dönenler romantizmi, felsefi antropoloji, yeni ontoloji ve fenomenolojiyi; İngiltere'den dönenler yeni realizm ve yeni pozitivizmi; Amerika Birleşik Devletleri'nden dönenler ise pragmatizmi ülkeye taşımışlardır.

Bu dönemde toplumda felsefeye bakış nasıldı? Bu bakış günümüzde değişti mi?

Toplumumuzda felsefeye karşı olumsuz intiba ve ön yargı asırlardır bulunmaktadır. Halk nezdinde felsefe soyut, anlaşılmaz, gereksiz konularla ilgilenir. Bunun pratik bir faydasının olmadığı düşünülür. Ayrıca Tanzimat sonrası dönemde ülkemize gelen pozitivizm, Marksizm ve Aydınlanmacılık gibi akımlar, toplumda felsefenin dinsizlik ve anarşizm şeklinde algılanmasına yol açmış; toplumda felsefeye karşı bir ön yargı oluşmuştur. Örneğin Necati Öner gibi felsefe tahsili yapan hocalarımızın da üzülererek itiraf ettikleri bir gerçek olarak “felsefe okuyorum” demenin utanç yarattığı bir dönemden geçilmiş olması, bunun yerine “edebiyat fakültesinde okuyorum, Dil-Tarih’te okuyorum” gibi kaçamak cevaplara sınırlanmış olması, Türkiye’de felsefe yapmanın zorluğunun bu ön yargılarla birlikte ne denli yüksek düzeyde olduğunu açıkça göstermektedir. Felsefenin dinsizlik ve ateizmle özdeşleştirildiği, felsefecilerin de boş konuşan, yalnızca eleştiri yapıp çözüm üretmeyen, faydasız insanlar olarak görüldüğü dönemlerden bugünlere gelinmiştir.

Günümüzde ise felsefe toplumda yerli yerinde kullanılmayan kimi zaman kendini farklı takdim etmek ya da kendini daha iyi ifade etmek üzere olur olmaz şekilde kullanılan bir terim hâline gelmiştir. Kehanet, parapsikoloji ve kişisel gelişim vb. alanlar felsefenin yerine geçme eğilimindedir. Her kelimenin ardına felsefeyi eklemek bir alışkanlık hâline gelmiş, felsefe tabiri, bağlamından koparılıp gelişi güzel kullanılarak bir süs ve aksesuar aracı olmuştur. Her şeyi felsefe sayma, bütün kelimelerin sonuna “felsefesi” kelimesini ekleme, felsefenin sıradanlaşması ve hurafelerin felsefe sayılması sonucunu doğurmaktadır.

Üniversitelerde Batılı tarzda felsefe eğitimi ne zaman başlamıştır?

1863’te fiilen kurulan ve birçok defa açılıp kapatılan Dârülfünun’da 1900’den sonra felsefe dersleri müfredatta geniş bir yer bulabilmiştir. Buna rağmen felsefe bölümleri, Batı düşüncesini öğretip Batı’daki fikir akımlarını aktaran, toplumsal değerleri göz ardı ederek yalnızca Batı kaynaklı ve üretken olmayan bir eğitim verdikleri eleştirisinden hiçbir zaman kurtulamamıştır.

Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki felsefeciler, Batı’dan devşirilmiş felsefenin henüz üretme değil öğrenme, yani çıraklık aşamasında olduğunu ifade etmişlerdir. Bu dönemde Türkiye’deki felsefeciler tabir-i caizse birer Batı felsefesi öğrencisi olarak metinleri tercüme etme, anlama ve yeniden üretme çabası içerisindeyler. 1940’larda Fındıkoğlu bir yazısına “Türkiye’de Felsefe, Sibirya’da Hurma!” başlığı atarak, ülkemizde felsefenin imkânı üzerine ironik de olsa çok net ifadeler kullanmıştır.

Batı felsefesi tarzında ilk eserler hangileridir?

Batı felsefesiyle ilgili olarak yayımlanan ilk eser, Krikor Kumaryan'ın 1854'te Fénelon'dan *Evvel Zamanda Azamü's-şan Olan Filozofların İmrar Etmış Oldukları Ömürlerinin İcmalidir* adıyla çevirdiği Antik Batı felsefesi tarihidir. Bu çevirinin hemen akabinde Münif Paşa'nın Fénelon, Fontenelle ve Voltaire'den yaptığı tercümelemlerden oluşan *Muhâverat-ı Hikemiye* ile Şinâsî'nin Racine, Gilbert, Fénelon ve Lamartine'den yaptığı şiir çevirisi olan *Terceme-i Manzume*, Batı düşüncesinden yapılan ilk çeviriler olarak bilinmektedir. Yine bu dönemde Fénelon'un düz yazı edebiyatının ilk örneklerinden olan *Telemak* tercümesi Yusuf Kâmil Paşa tarafından çevrilip yayımlanmıştır. Dolayısıyla Batı felsefe ve düşüncesinin ülkemize girişinde Fénelon'un etkisi güçlü olmuştur.

Tanzimat düşünürleri daha çok hangi Batılı düşünür ve akımlardan etkilenmişlerdir?

Tanzimat düşünürleri, daha çok Voltaire, Rousseau, Montesquieu gibi Aydınlanma filozoflarına ilgi duyup, onlardan tercümelemler yapmışlardır. O dönemde Aydınlanma'nın düşünsel etkisi yazılara da yansımış; cumhuriyet, akıl, bilim, özgürlük, eşitlik, adalet, ilerleme vb. kelime ve kavramlara verilen ağırlık gözle görülür bir biçimde artmıştır. Ayrıca Münif Paşa, Ahmet Mithat Efendi, Dr. Abdullah Cevdet, Baha Tevfik, Bezmi Nusret Kaygusuz gibi isimlerin çıkardıkları dergiler ve yapmış oldukları tercümelemlerle az da olsa felsefe yapma yolunda girişimler gözlenmiştir.

İkinci Meşrutiyet döneminde felsefenin durumu nasıldı?

Felsefenin ülkemizde bağımsız bir disiplin olarak yeniden varlık göstermesi İkinci Meşrutiyet sonrası dönemde kendini göstermektedir. İkinci Meşrutiyet dönemi, bu anlamda felsefenin aydınlardan akademiye geçişi ile birlikte akademik bir kimlik kazanma ve kurumsallaşma aşamasıdır denilebilir. Bu dönemde pozitivizm, materyalizm, natüralizm, Darwincilik, ilerlemecilik gibi akımlar düşünce hayatımızda etkili olmaya başlamıştır. Bu dönemin düşünsel anlamda tasvirinde öne çıkan en önemli unsur fikir akımlarının çeşitliliğidir.

Meşrutiyet döneminde felsefe alanında en büyük değişim Emrullah Efendi ile Şükrü Bey'in maarif nazırlıkları zamanında görülmüştür. Bu dönemde ortaöğretim kurumları olan Sultanîlere felsefe dersleri konulmuş, ancak felsefe dersini verecek öğretmen ve kaynak kitap sorunu ortaya çıkmıştır. İkinci Meşrutiyet dönemi öncesinde felsefe ile ilgili okutulacak kaynak kitap bulunmazken, Babanzâde Ahmet Naim, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, İzmirli İsmail Hakkı, Mehmet İzzet, Ali Haydar ve Nimet Bey gibi müderrisler, felsefenin değişik alanlarında eserler kaleme almışlardır.

Felsefe kaynak kitaplarının fikir ve yazım süreçlerinde, o dönemki maarif nazırı Emrullah Efendi'nin teşvikleri önemli olmuştur. Kendisi de felsefeci olan Emrullah Efendi'nin çabaları ile

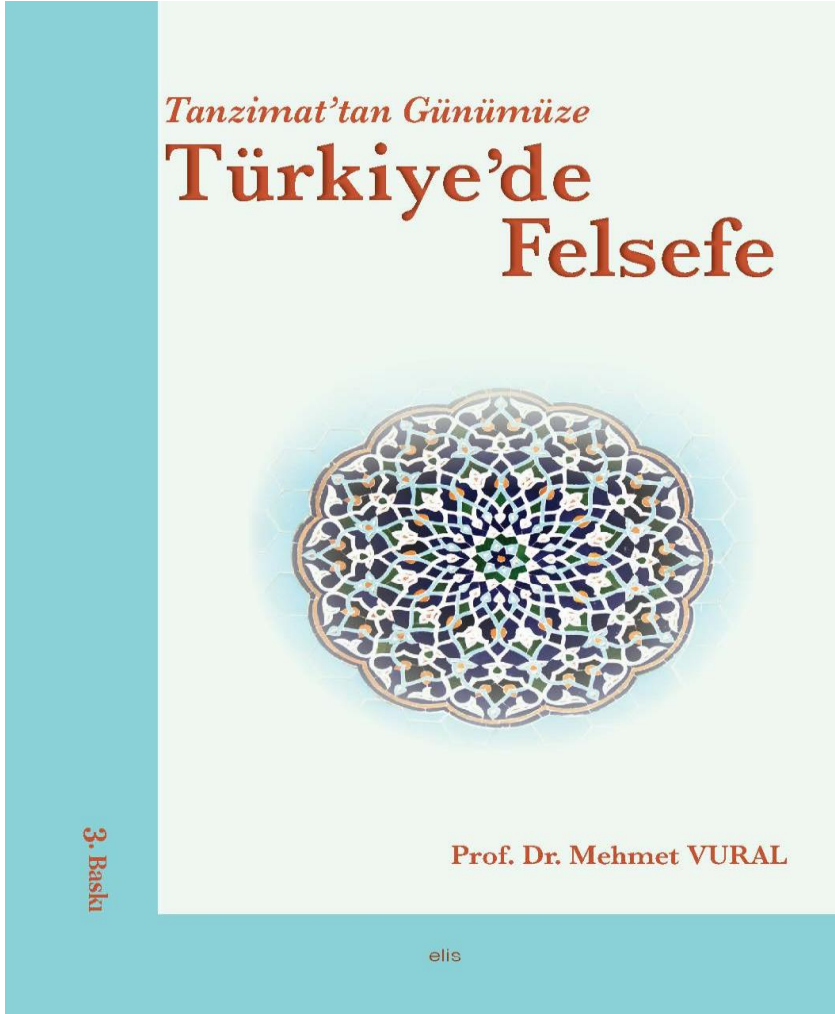
Maarif Vekâleti tercüme ve telif felsefe eserleri yayınlanmaya başlamıştır. Böylece Batı filozofları Osmanlı'da tanınmaya başlanmıştır. Bu ders kitapları çoğunlukla Fransa'daki ders kitaplarının bir uyarlaması şeklinde olmuş, Batı'daki filozoflar kısa tasvirlerle tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde asıl amaç, filozofları, akımları tanımak ve anlamak olarak göze çarparken, özgün fikir üretme çabası için bir süre beklemek gerekecektir.

İlk felsefe derslerini kimler vermiştir?

1908'de ilk felsefe derslerini Emrullah Efendi ve Ahmet Mithat Efendi vermeye başlamıştır. Ahmet Mithat Efendi, bu felsefe derslerindeki notlarını *Tarih-i Hikmet* adıyla yayınlamış, bu eseriyle o, Osmanlı'da Batı tarzında felsefe eseri ve eğitimi veren ilk isim olmuştur.

Meşrutiyet döneminde felsefenin eğitim programlarında yer almasında Emrullah Efendi'den sonra önemli görevler üstlenen bir diğer isim Mehmet Emin Erişirgil olmuştur. O, ders programlarının ıslahı amacıyla kurulan komisyonda felsefe programlarının düzenlenmesinde etkin rol oynamıştır. 1912'de felsefe ve psikoloji muallimi olarak atanan Mehmet Emin Erişirgil, Türkiye'de liseler düzeyinde ilk felsefe öğretmeni olmuştur.

Bu dönemde liselerde ilk felsefe derslerini veren isimlerden birisi de Rehberi İttihadı Osmânî Özel Lisesi'nde görev yapan Rıza Tevfik olmuştur. Hilmi Ziya Ülken'e göre liselerde, üniversitelerde hakiki ve seviyeli Garb düşüncesini ilk defa o okutmuştur. Bu yüzden Ülken, "Çocukluğumuzda felsefe deyince, Rıza Tevfik akla gelirdi!" demektedir.

Osmanlı'nın son döneminde ve 1933 Üniversite Reformu sonrasında Alman felsefecilerin ülkemize geldiğini görmekteyiz. Alman öğretim üyelerinin felsefeye katkıları nasıl olmuştur?

İlk olarak, 1915'te yapılan Dârülfünun-ı Osmânî reformu ile Alman öğretim üyesi getirilerek Alman üniversite modeli Dârülfünun-ı Osmânî'de gerçekleştirme çabasına girilmiştir. "Osmanlı devletinin mutluluk ve esenliği için çalışmayı ve görevlerinin tümünü irfan ve vicdanlarına uygun olarak iyi bir biçimde yerine getirmeyi" kabul eden bu bilim insanları, arkeoloji gibi alanlar dışında maalesef ülkede çok az iz bırakmıştır.

Üniversite Reformu için 1932'de Türkiye'ye çağrılan Cenevre Üniversitesi pedagoji öğretim üyesi İsviçreli Albert Malche, üniversite reformu için bir rapor hazırlamış ve bu rapora istinaden 1933 Üniversite Reformu yapılmıştır. Malche'in raporu doğrultusunda, bir yıl sonra İstanbul Dârülfünunu kaldırılmış, "İstanbul Üniversitesi" adıyla yeni bir üniversite kurulmuştur.

1933 Üniversite Reformu'ndan Felsefe Bölümü de derinden etkilenmiş ve önceki gelenekten tamamen farklı bir şekilde yeniden şekillenmeye başlamıştır. Alman öğretim

üyelerinin Türkiye'ye gelmesi ve bu öğretim üyelerinin bilim üzerine süregelen gelenekten farklı bakış açılarına sahip olmaları, özellikle felsefe alanında büyük bir değişim ve dönüşüme yol açmıştır. Felsefe bölümündeki yapı ve eğitim modeli ile İslam felsefesi geleneği büyük ölçüde yıkıma uğratarak, mantıksal pozitivist ağırlıklı bir felsefi yaklaşımın temelleri atılmıştır.

1933 Üniversite Reformu ile birçok müderrisin görevine son verilmiştir. Bunlar arasında İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Babanzâde Ahmet Naim, Halil Nimetullah Öztürk ve Ferit Kam gibi felsefe müderrisleri de vardır. Böylece Osmanlı'dan gelen İslam felsefesi geleneğine sahip müderrisler tamamen tasfiye edilip, Batı felsefesi temelli bir müfredat ve öğretim üyesi profili oluşturulmaya çalışılmıştır.

1933 Üniversite Reformu sonrası Nazilerden kaçan çok sayıda akademisyenin ülkemize geldiğini görmekteyiz. Bunlar arasında felsefeciler de var mıydı?

Almanya'da Hitler'in 1933'te iktidara gelmesinin ardından arı ırktan olmayanların, özellikle Yahudilerin görevlerine son verilmiştir. Üniversitede görev yapan Yahudi ve rejim karşıtı Alman öğretim elemanları da başta Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada, ardından Türkiye olmak üzere değişik ülkelere kaçmak zorunda kalmıştır.

1933'te Üniversite Reformu yapan Türkiye, eğitimde modernleşme çabalarına katkı sağlaması için bu bilim insanlarına kucak açmış, özellikle İstanbul ve Ankara Üniversiteleri'nde bu bilim insanlarını istihdam etmiştir. Böylece Almanya'da, kendi ülkelerinde işlerine son verilip göçe zorlanan bilim insanlarına Türkiye kapılarını açıp ev sahipliği yapmıştır. Ne var ki, onların alındığı kadrolarda yer alan Osmanlı'da yetişmiş bilim insanları, bu sefer Türkiye'de işsiz bırakılarak tasfiye edilmiştir.

1933 Üniversite Reformu'nu izleyen yıllar içerisinde felsefe bölümünde Hans Reichenbach, Ernst von Aster, Walter Kranz, Heinz Heimsoeth ve Joachim Ritter gibi Alman öğretim üyeleri görev yapmıştır. 1933 Üniversite Reformu ile Türkiye'ye davet edilen felsefecilerin içerisinde Türk felsefe hayatına en fazla etki eden isim Hans Reichenbach olmuştur. Viyana Çevresi'ne yakın düşünürlerden Reichenbach'ın metafiziği reddeden felsefesi, Üniversite Reformu'nu gerçekleştiren zihniyetle büyük ölçüde örtüşmüştür.

Hans Reichenbach'ın 1930'larda Türkiye'deki felsefe alanındaki çalışmaları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Mantıksal Pozitivizm dışındaki akımları felsefe olarak görmeyen Reichenbach, eski felsefeyi spekülâtif, metafizik, geleneksel, klasik, rasyonalist ve sistemci olarak niteleyerek eleştirmiştir. Onun felsefenin alanını oldukça daraltan, keskin ve katı bakışına örnek olarak, Felsefe Bölümü Seminer Kitaplığı'nda bulunan Bergson'un kitaplarının çıkartılıp Psikoloji Bölümü'ne göndermek istemesini verebiliriz. Ona göre felsefe, yalnızca bilimin gözetiminde,

denetiminde ve belirleyiciliğinde yaşama hakkına sahiptir. Felsefe tarihi eğitimine de karşı olan Reichenbach, yeni felsefenin geriye bakmayacağını, çünkü tarihten öğrenecek fazla bir şey olmadığını savunur. Bu yüzden "Felsefe tarihi, felsefe değil tarihtir." demektedir.

Bu bağlamda felsefe bölümünün reformu için seçilen isim Reichenbach'ın felsefe anlayışı, gelenekten uzaklaşma amacına biçilmiş kaftan gibi gelmiştir. Ancak onun felsefesi hem öğrencilerin akademik seviyesine uyum sağlayamamış hem de öncül bir birikim gerektirdiği için öğretim üyesi ve öğrenciler tarafından zor bulunmuştur. Böylece mantıksal pozitivist felsefenin Türkiye'de takipçi sayısı çok az olmuş ve bu akım süreklilik kazanamamıştır. Zira pozitizmin dar ve diğer görüşleri dışlayıcı bakış açısı, Türkiye'deki din, metafizik ve geleneği açık olarak hedefe alan yaklaşımı, Türkiye'deki doku ve mirasa ters düşmüştür.

1933 Üniversite Reformu'ndan sonra Batı'dan gelen bu tür bilim insanların felsefeye olumlu katkıları olmuş mudur?

Yabancı öğretim üyelerinin üniversitede istihdam edilmelerine sert ve olumsuz eleştiriler yöneltenler kadar, bu öğretim üyelerinin eğitim sistemine olumlu katkıları olduğunu savunanlar da olmuştur. Ders kitapları yazmaları, yabancı terimlerin Türkçe karşılıklarını bulma çabaları, öğretim programlarının ve yöntemlerinin ıslah edilmesi, İstanbul Dârülfünun'a olan bilimsel güvensizliğin nispeten kırılması, Türk bilim insanlarının yetişmelerine katkı sağlamaları, ilmî zihniyetin güçlenmesi ve gelişmesi vb. gerekçeler, yabancı öğretim üyelerinin istihdamı lehine savunulmuştur.

Olumsuz yönleri de olmuş mudur?

Türkiye'nin 1933 sonrasında Nazilerden kaçan bilim insanlarına kapılarını açmasının ülkemize olumlu ve olumsuz etkileri olmuştur. Bu bağlamda Mehmet Ali Ayni, Mehmet Emin Erişirgil ve İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu gibi isimler, yabancı öğretim üyelerinin gelmesini eleştirmişler, özellikle bu öğretim üyelerinin büyük çoğunluğunun Almanya'dan gelmiş olmasının yanlış olduğunu söyleyerek, bunun yerine Avrupa'ya öğrenci gönderip bunlardan yararlanmayı önermişlerdir. Alman öğretim üyelerinin kendi aralarında örgütlenip Türk meslektaşlarına karşı takındıkları olumsuz tavır da yapılan eleştirilerin bir diğer boyutunu oluşturmuştur.

Cumhuriyet döneminin ilk kuşak felsefecileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Cumhuriyet'in ilk felsefecilerinin Osmanlı'nın son döneminde yetişmiş kişiler olduğu, Cumhuriyet döneminin felsefesini 1933 Üniversite Reformu'na kadar bunların inşa ettiği bir gerçektir. Bakıldığı zaman Osmanlı'nın son döneminde yetişmiş felsefeciler arasında Babanzâde Ahmet Naim, Mehmet Ali Ayni, Elmalılı Hamdi Yazır, Mehmet Şemsettin Yalçın, Mehmet Emin Erişirgil, Halil Nimetullah Öztürk, Mehmet Şemsettin Günaltay, Mehmet İzzet Bey, Orhan

Sadeddin, Hasan Âli Yücel, Nusret Şükrü Hızır ve Hilmi Ziya Ülken gibi çok sayıda önemli ismin olduğu görülmektedir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında felsefe bölümünde görev yapan birinci kuşak öğretim üyelerinin hiçbiri felsefe eğitimi almamış, başka alanlarda eğitim aldıktan sonra felsefeye geçmişlerdir. Örneğin Hilmi Ziya Ülken ve Mustafa Şekip Tunç mülkiye mezunuyken, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu biyoloji okumuş, Halil Nimetullah klasik medrese eğitimi görmüş, daha sonra Mehmet İzzet ile birlikte Sorbonne'da felsefe eğitimi almışlardır. Sadece lise ve üniversite eğitimi boyunca Almanya'da bulunan Orhan Sadeddin felsefe tahsili yapmış, o da şizofreniye yakalanarak sağlık sorunları nedeniyle genç yaşta felsefeden kopmuştur.

Osmanlı döneminde dünyaya gelen, eğitimini Osmanlı'da alan, Cumhuriyet döneminde felsefe çalışmalarına öğretim üyesi olarak katkı sağlayan bu kuşaktaki birçok isim öncelikli olarak, Batı felsefesini tanıma ve aktarma çabası göstermiştir. Bu dönemin bir diğer dikkat çeken yönü Almanya'dan gelen birçok yabancı felsefecinin asistanlığını Takiyettin Mengüşoğlu, Bedia Akarsu ve Nermi Uygur gibi felsefecilerimizin yapmasıdır. Yine bu kuşaktaki birçok ismin doktora çalışmalarını Almanya'da yapması sebebiyle ortaya koydukları akademik ürünlerdeki Alman felsefesinin etkisi göz ardı edilemez.

Cumhuriyet döneminde kurulan ilk felsefe bölümleri hangileridir?

Batı'da Felsefe fakülteleri olmasına rağmen, ülkemizde felsefe; Fen Edebiyat, Edebiyat, Eğitim, İnsan ve Toplum Bilimleri, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakülteleri ile DTCF içerisinde kendine yer bulmuştur. 1933'te Dârülfünun Felsefe'nin mirası üzerine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde, 1940'ta da Olivier Lacombe'un katkılarıyla Ankara Üniversitesi DTCF'de felsefe eğitimi başlamıştır. Türkiye'de felsefe eğitimi uzunca bir süre yalnızca bu iki üniversitede verilmiştir. Bu üniversitelere paralel olarak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde de 1949'daki kuruluşundan itibaren kayda değer bir felsefe eğitimi vermeye başlanmıştır. Bu fakültenin kuruluşundan itibaren Hilmi Ziya Ülken'in de çabalarıyla Sistematik Felsefe ve Mantık Kürsüsü güçlü bir şekilde varlığını hissettirmiştir.

Uzmanlık alanınız İslam felsefesi. Biraz da İslam felsefesinde söz edecek olursak, bu felsefesinin Türkiye'deki durumu hakkında neler söylenebilir?

1933 Üniversite Reformu ile metafizik ve İslam felsefesi dersleri programdan tamamen çıkarılmış, bu dersi veren öğretim üyeleri üniversiteden tasfiye edilmiştir. İslam Felsefesi dersinin yerine seçmeli olarak Türk Filozofları dersi konmuştur. Zamanla alandaki boşluğu fark eden felsefe tarihçisi Ernst von Aster, üniversitelerde İslam felsefesine yer verilmesi gerektiğini ilk defa dile getirmiş ve bu dersi Hilmi Ziya Ülken'e vermiştir.

Hilmi Ziya'nın 1960'ta İstanbul Üniversitesi'nden ayrılmak durumunda kalmasıyla İslam felsefesi derslerini Nihat Keklik vermeye başlamıştır. Uzunca süren bu tartışmaların ardından ders olarak okutulan İslam felsefesinin kürsü hâline gelmesi için kırk yılın geçmesi gerekmiştir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde İslam felsefesine ilişkin kürsü kurulması 1973'te gerçekleşmiştir.

Dârülfünun'dan İstanbul Üniversitesi'ne geçiş sürecinde Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde İslam felsefesinin Mehmet Ali Ayni, İsmail Hakkı İzmirli, Babanzâde Ahmet Naim, Hilmi Ziya Ülken, Nihat Keklik ve Mahmut Kaya şeklinde bir gelenekle günümüze ulaştığı görülmektedir. İlahiyat fakültelerinde ise, 1949'da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin kurulmasıyla ve Hilmi Ziya Ülken'in özel çabalarıyla birlikte İslam felsefesi alanlarında önemli çalışmalar yapılmış, bu alanda bir gelenek oluşmuştur. Ankara'daki bu İslam felsefesi geleneği içerisinde Cavit Sunar, Mübahat Türker Küyel, İbrahim Agâh Çubukçu, Hayrani Altıntaş ve Mehmet Bayraktar önemli çalışmalar ortaya koyarken; İstanbul'daki İslam felsefesi çalışmalarında Nihat Keklik, Mahmut Kaya, Necip Taylan, Hacı Bekir Karlığa, Mustafa Çağrı, Kasım Turhan ve İlhan Kutluer gibi hocaların çalışmaları ve alana katkıları dikkat çekicidir. Günümüzde İslam felsefesi artık hem ilahiyat fakültelerinde hem de felsefe bölümlerinde okutulan, akademik çalışmalar yapılan önemli bir disiplin hâline gelmiştir.

Sürekli akademide ve felsefeciler arasında “Bir felsefe geleneğimiz yok, bir felsefe geleneği oluşturmalıyız.” öz eleştirilerini duyuyoruz. Bu konuda neler söylemek istersiniz?

Felsefede genel olarak eklenecek ya da bağlanılacak bir geleneğin olması zorunlu olmasa da beklenen bir durumdur. Zira gelenek zaman içindeki sürekliliktir. Birikimden, tecrübeden, mirastan belirli bir anlayış içerisinde faydalanmak, geleceğe doğru akıp giden yaşantıyı kolaylaştıracaktır. Yaşadığımız tarih, kültür ve gelenek ortamını yadsımak, yok saymak yaşamı daha da zor hâle getirecektir. Zira bizi biz yapan değer ve olguları bu zengin geleneksel birikim sağlamaktadır. Başka bir coğrafya ve kültürde dünyaya gelseydik, biz daha başka bir varoluşa sahip olacaktık. Bu empatiyi yaptığımızda geleneğin rolü daha belirgin ortaya çıkacaktır.

Geçmiş bize bırakılmış çok önemli bir imkândır. Bir gelenek ancak kesintisiz olarak yeniden yorumlandığı ölçüde canlılığını devam ettirebilir. Bir geleneğin oluşmasının ön koşullarından birisi de bireyler kadar toplumun da normal ve sağlıklı bir zihin yapısına ve özgür bir ortama sahip olmasıdır. Felsefenin temel eğilim ve öz bilgileri ancak bir felsefe geleneğinin kurulmasıyla muhafaza edilebilir. Belli bir felsefe geleneği ise, hemen hemen son şeklini almış kimi felsefe bilgilerinin kuşaktan kuşağa olduğu gibi geçirilmesi, belletilmesi ve öğretilmesidir.

Felsefe geleneği olmayan bir toplumda Batı'dan alınan fikirler de yüzeysel kalacak, yerel motiflerle harmanlanıp özgün düşüncelere dönüşemeyecektir.

Türkiye'de bir felsefe geleneğinin oluşmaması, zorunlu olarak yabancı geleneklere bağlanmayı doğurmaktadır. Bunun sonucunda felsefeciler kendi toplumundan, kendi toplumsal sorunlarından uzak felsefe yapmak durumunda kalmaktadır. Türkiye'ye Batı'dan aktarılan akımlarda, çoğunlukla öykünmeci, aktarmacı, ideolojik ve kendi tarzına uygun felsefe anlayışlarını temsil etme özelliği öne çıkmaktadır. Türkiye'deki felsefenin genel durumu Batı'dan alınan, aktarılan yahut lanse edilen düşüncelerin yinelenmesinden ibarettir. Oysa felsefecinin asıl görevi geçmişte oluşturulan modelleri tekrarlamak değil, yaratıcı olmaktır. Genelde ülkemizde bir felsefe geleneğinin kurulması gerektiği konusunda felsefeciler hemfikir olmalarına rağmen, bunun yakın zamanda olabileceği konusunda karamsardırlar.

Türkçenin bir felsefe dili olmadığı, ülkemizde özgün felsefe yapılamaması ve filozof çıkmamasının bir nedenin de dil olduğu iddia ediliyor. Bu konu hakkında neler söylemek istersiniz?

İnsanların düşüncelerini ifade etmesinin en önemli ve biricik yolu dildir. Dil ile düşünceyi birbirinden ayırmak imkânsızdır. İnsan bir bakıma, dil, kültür, toplum ve tarih varlığıdır. İçinde

doğduğumuz, büyüdüğümüz, eğitimini aldığımız Türkçe, bilim ve felsefe dili midir, Türkçeyle felsefe yapılabilir mi, yoksa yabancı dille mi felsefe eğitimi yapılmalıdır? soruları Tanzimat'tan beri tartışıla gelmektedir. Bu amaçla zaman zaman dilde sadeleştirme çalışmaları da yapılmış, böylece Türkçenin kendi içerisinde gelişip zenginleşmesiyle bilim ve felsefe dili olması hedeflenmiştir.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında felsefenin eğitim dili büyük oranda Arapça ve Fransızcanın etkisinde olmuştur. Terim ve kavramların Türkçeleştirilmesi için zaman zaman komisyonlar kurulmuş, bu amaçla 1940'larda Hasan Âli Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı döneminde TDK tarafından *Felsefe ve Gramer Terimleri Sözlüğü* hazırlanmıştır. Bakanlığın bu çalışmasına başlangıçta şiddetle karşı olan Macit Gökberk, 1950'lilerden sonra bu konunun öncülüğünü yapmış, birçok felsefe teriminin Türkçe karşılıklarının bulunmasına ön ayak olmuştur. Bu bağlamda dilin gücünün, yabancı kelimeleri ayıklayıp yeni kelimeler uydurarak değil; bu kelimeleri içselleştirip kendi bünyesine uyumlu hâle getirmek ve kendiliğinden bir değişimle zenginlik kazanacağı aşikârdır.

Türkçenin felsefe dili olamayacağı tezine katılıyor musunuz?

Aslında her dil, potansiyel olarak bir bilim ve felsefe dili olmaya elverişlidir. Bugünkü İngilizce, Fransızca, Almanca gibi diller, bundan 7-8 yüzyıl önce ilkel, basit dillerdi. Dolayısıyla önemli olan tarihsel dilin, kültürel zenginlik derecesidir. Dilleri bilim ve felsefe dili hâline getirmek, kültürel çeşitliliğe uyum sağlayan bir dil kurabilmek, o dili kullananların görevidir. Bunun için de bireylere kişilik, bilme isteği, bağımsızlık duygusu ve yaratıcılık güdülerinin kazandırılması gerekmektedir. Dil düşünceyi yarattığı gibi düşünceler de dili yaratır.

Türkçeyi güzel kullanma konusunda felsefecilerin hassas olduklarını söyleyebilir miyiz?

Türkçeyi güzel kullanma konusunda felsefecilerin çoğunun hassas olduğunu söylemek zordur. Ancak Nermi Uygur, Arda Denkel, Ömer Naci Soykan, Ahmet İnam ve Teoman Durallı gibi hocaların eser ve tercümelerinde bu duyarlılıkta oldukları anlaşılmaktadır. Cumhuriyet döneminin ilk kuşak felsefecilerinden Nermi Uygur *Dilin Gücü* adlı eseriyle Türkçenin varlık biliminden söz eden ilk isim olmuştur. O, "Filozof denemeci gibi çalışırsa başarıya ulaşır." düşüncesinden hareketle Türkçenin imkânını da göstererek çok önemli felsefi denemeler kaleme almıştır. Felsefenin gelişimi ve kendini ifade etmesinde dilin önemine vurgu yapan Uygur, bu aşamada "Türk felsefesi, Türkçe, Türkçeyle, Türkçede kendini gösteren felsefedir." yorumunu yapmıştır.

Bu bağlamda sembolik mantıkçılar ve mantıksal pozitivistlerin dil hakkındaki yaklaşımları nasıldır?

Mantıksal pozitivistler felsefe dili konusunda biraz farklı düşünmektedir. Onlar, bilim ve felsefeyi simgesel dil olan matematik içerisinde ve matematik modellerinde aramaktadırlar. Konuşma diliyle ifade edilen pek çok olgusal bağıntının matematiksel formüller aracılığıyla da ifade edilebileceğini savunmaktadırlar. Tüm mantıksal önerme ve olguların sembolik bir dile dönüştürülebileceğini iddia eden bu felsefi yaklaşımda amaç artık araştırmak, anlamaya çalışmak, hakikat peşinde olmak değil kanıtlamaktır.

Mantıksal pozitivist görüş kendisine yönelen ağır eleştiriler karşısında zamanla yumuşasa da matematiksel dili felsefenin dili yapma isteğinden ödün vermemiştir. Ancak olgulara ait ifadelerin sembolik bir tarzda sunularak fikir geliştirmeye katkıda bulunması, felsefi perspektif içerisinde tutunabilen bir görüş olmamıştır.

Felsefenin ilahiyat, şiir, edebiyat vb. alanlarla ilişkisi nasıl olmalıdır? Felsefenin kendine özgü sorunları, sınırları ve yöntemi olduğunu savunup felsefeyi diğer disiplinlerden ayıranlar olduğu gibi; felsefenin diğer bilimlerle iç içe olmasını savunanlar da söz konusu. Bu konuda neler söylemek istersiniz?

Türkiye'de Batılı tarzda felsefeden bağımsız Osmanlı'dan beri gelen edebiyat, şiir, folklor ile karışmış bir başka tarz da bulunmaktadır. Bu tarz felsefe yapmayı tercih eden felsefeciler de bulunmakta, bu durum yapılan eylemin isimlendirilmesi ve bunların ne kadar felsefe olduğu tartışmalarını beraberinde getirmektedir.

Üst bir disiplin olarak kabul edilen felsefenin ilahiyat, sosyoloji, psikoloji gibi disiplinlerle iç içe verilmesi çok önemlidir. Ancak felsefenin edebiyat aracılığıyla sunulmaya çalışıldığında felsefenin gücünün büyük oranda yitirildiğini görmekteyiz. Bu durumu mantıkla ifade etmek gerekirse, burhanın yerini şiir, retorik, diyalektik, safsata vs. almaktadır. Bu durum, hem Batı hem de Doğu İslam dünyası için geçerlidir. Batı için Aydınlanma düşünürlerini ve Montaigne'i buna örnek olarak verebiliriz. Bu yüzden iki alanın iş birliği içinde ancak bağımsız hareket etmesi, en doğru yol gibi gözükmektedir.

Bu bağlamda edebiyat bilmeyen felsefecinin yazdıkları kuru ve yavan olacaktır. Felsefe bilmeden edebiyat yapan da tutarsız, temelsiz düşüncelerini hakikat gibi sunacaktır. Bu iki alanı çok iyi bilip kullanan Nermi Uygur, Peyami Safa, Rıza Tevfik, Oğuz Atay ve Ahmet İnam gibi yerli; Bergson, Hölderling ve Rilke gibi Batılı düşünürler çok başarılı çalışmalar ortaya koymuşlardır. Fakat bu durumda da "Bunlar felsefe midir, yoksa deneme tarzı çalışmalar mıdır?" sorusu öne çıkmaktadır.

Sonuçta felsefe ve edebiyat birbirlerinin alanına müdahale etmeden, birbirlerinden olabildiğince faydalanmalıdırlar. Edebiyatın metaforları, edebî sanatları soyut felsefi düşünce için büyük kolaylık sağlamakta, felsefenin daha iyi ifade edilmesinde önemli işlev görmektedir. Şiir de metafiziğin dili olarak çok farklı düşünme olanaklarına kapı aralamaktadır. Bu durum sadece edebiyat için de geçerli değildir. Hikemiyat, tasavvuf, kelâm gibi alanlar da konu itibarıyla felsefeye çok benzese de hem yöntem hem de sınırları bakımından felsefeden ayrılmaktadır. Bu bakımdan felsefe bu disiplinlerden sınırları koruyarak istifade etmeli, bu alanlar karşılıklı olarak birbirlerini dönüştürmemelidirler.

Günümüzdeki felsefe akımları hakkında konuşacak olursak, dünyada hangi felsefi akımlar öne çıkmaktadır?

Günümüzde felsefi akımları kıtalara, ülkelere ve coğrafyalara göre ayırım yaparak etiketlemek yanıltıcı olsa da Batı felsefe geleneğine baktığımızda genel hatlarıyla Kıta Avrupası felsefesi, İngiliz felsefesi ve Amerikan felsefesi şeklinde ayırımlar sıkça yapılmaktadır. Bu ayırımlar da Kıta Avrupası felsefesinin idealist, İngiliz felsefesinin empirist, Amerikan felsefesinin de pragmatist yönüne vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte her bölgede çok farklı felsefe geleneklerin de olduğunu, hiçbir bölgedeki felsefenin yekpare olmadığını da söyleyebiliriz.

Aydınlanma Çağı'ndan sonra ortaya çıkan ideolojiler felsefe alanına da yansımış, çok sayıda yeni akım ortaya çıkmıştır. Ancak Batı'da 1930'lardan sonra yeni ciddi bir felsefe akımının ortaya çıktığını söylemek güçtür. Hatta Teoman Duralı'nın savunduğu gibi, yirminci yüzyılın ilk yarısında Einstein, Heidegger, Adorno, Jaspers, Ortega y Gasset gibi filozofların ölümleriyle birlikte yeni bir filozof çıkmadığını söylemek de mümkündür. 1940'larda ortaya çıkan postmodernizmin ise felsefi akım olarak rolü tartışma konusudur.

Günümüz Batı felsefesinde genel hatlarıyla idealist, sanata, edebiyata, romantizme ve mitolojiye önem veren, beşerî bilimler ile insan ve kültür felsefelerine ağırlık veren, modernizm, bilim ve teknoloji eleştirisinin sıkça yapıldığı, çağımızda anlamın kayba uğradığı, insanlığın bir krizle karşı karşıya olduğunu vurgulayan, yöntem olarak fenomenolojik ve hermeneutik yöntemleri kullanmayı tercih eden felsefi akımlar öne çıkmaktadır.

Türkiye'deki felsefe akımları hakkında konuşacak olursak, hangi akımlar öne çıkmaktadır?

Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar en fazla etkili olan akımlar, şüphesiz Aydınlanmacılık ve Pozitivizm olmuştur. Aydınlanmacılık, insan aklını ve bilimi esas alarak temellendirmeler yapan, Rousseau, Voltaire, Montesquieu gibi düşünürlerden hareketle Batı'da on sekizinci yüzyıldan itibaren etkili olmuş bir akımdır. Aydınlanmacılığın öne çıkardığı hümanizm, dünya yurttaşlığı

temelinde kozmopolitizm ve ilerlemecilik gibi ilkeler tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de heyecan yaratmıştır.

Türkiye'de varlığını en çok hissettiren bir diğer akım ise pozitivistizmdir. Pozitivistizm, Türkiye'de sadece felsefede değil siyasetten tabii ilimlere kadar birçok alanda çok sayıda temsilci bulmuştur. Bunun en önemli sebebi, idealizmin soyut ve karmaşık yapısına karşın, pozitivistizmin daha pratik ve anlaşılması daha kolay olmasıdır.

Sonuç olarak, Batı'dan ithal edilen felsefi akımların derinliğine ele alınmadığını, daha çok siyasi ve edebî eserlerde kendini gösterdiğini söyleyebiliriz. Devlet yönetimi de kimi zaman bazı felsefi akımları ideolojik olarak benimsemiş, desteklemiş, bu amaçla tercümeletir yapdırmış, hatta karşıt akımların savunucusu olanları ötekileştirme yoluna gitmiştir. Örneğin İttihat ve Terakki tarafından Yeni Osmanlılar ve Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki kurucu elitler için pozitivistizm resmî görüş olarak benimsenmiş, beklenen hedeflerin gerçekleştirilmesi için desteklenmiştir. Bununla birlikte, yerleştirilmek istenen felsefe akımların karşıtları da felsefenin doğası gereği kendilerine ülkemizde yer bulabilmiştir.

Biraz da günümüze gelecek olursak, felsefenin çağımız insanı için anlam ve önemi nedir?

Felsefenin öncelikli hedefleri arasında, toplumsal ve bireysel sorunların çözümüne katkı sağlamaktır. Felsefe sadece spekülâtif bir etkinlik olarak görülmemelidir. Felsefe çağın sorunlarını teşhis ve tespit edebilecek, hatta onlara çözüm önerileri getirebilecek bir disiplindir. Baktığımız zaman felsefe tarihinde ele alınan sorunların, o dönemin sosyal, siyasal vb. şartları içerisinde ortaya çıktığı görülmektedir. Felsefe, bir bakıma devrindeki düşünce ikliminde tecrübe edilir. Bu anlamda felsefe kuru bilgi yığını olarak kalmayıp bireysel ve toplumsal sorunlara çözüm üretmelidir. Felsefe, böylece topluma yol gösterici olabilmeli, rehberlik yapabilmelidir.

Francis Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" ve Samuel Huntington'ın "Medeniyetler Çatışması" gibi son dönemin tartışma konuları, felsefecilerin gündeminde de oldukça sık yer almıştır. Böylece bir bakıma felsefeci olmayan gazeteci ve stratejistlerin felsefecilerin gündemini belirliyor olması düşündürücüdür. Yine Steve Jobs ve Elon Musk gibi teknik insanların çalışmalarının çok ses getiriyor olması, bilgisayar ve yapay zekâ alanındaki hızlı gelişim, transhümanizm ve posthümanizm tartışmaları da felsefenin yeni bir yön alması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bütün bunlar gelecekte felsefenin ve filozofun işlevinin çok değişeceğini göstermektedir.

Günümüzde felsefenin işlevi çok değişmiştir. Felsefe artık, son çözümlemede, kişiye bilgeliğe yönelik bilişsel bir anlayış kazandırma olarak kendini ortaya koymaktadır. Bunun yanı

sıra kimileri de felsefeyi kendi ideolojisini meşrulaştırma aracı olarak görmekte, felsefeyi araçsallaştırmaya çalışmaktadırlar. Oysa geçmiş tecrübeler de göstermiştir ki, dünyayı kurtarma iddiasında olan mesihler filozoflar değildir. Bu yüzden ideolog ile filozof ayırımının iyi yapılması gerekmektedir. Felsefenin çözüm önerisi üretmek gibi bir amacının olması gerekliliğine karşın, dünyayı kurtarma gibi bir görevi yoktur. Bu yüzden öncelikle felsefenin toplum ve akademi nezdindeki alan ve sınırları net bir şekilde belirlenmeli ve saygınlığı kazandırılmalıdır. Felsefenin toplum için gereğine ve önemine inanılması, teslimiyetçi zihniyetin değişmesi ve özgür düşünebilen, bilgeliği seven, felsefeden korkmayan bireylerin yetişmesi hem akademik hem de sosyal hayat açısından elzemdir.

Bu bağlamda, son olarak Türkiye'de felsefenin geleceği hakkındaki görüşlerinizi alabilir miyiz?

Türkiye'de felsefe daha çok ideolojik bir bakış açısıyla ele alındığından geniş entelektüel tabana yayılamamıştır. İdeolojik bakış kendini çoğunlukla pozitivist ve bilimci zihniyetle sınırlamış, felsefenin geniş ve kapsayıcı yönü yok sayılmıştır. Felsefenin yaygınlaşması yerine tek tipçi bir felsefenin belli kesimlerde ve belli alanda hapsedilmesi felsefenin ruhuna ters olacaktır.

Türkiye'de felsefenin gelişimi Batılı felsefe geleneklerinin kültür dünyamıza aktarılması yoluyla gerçekleşmiş, Batı'dan alıntılanıp lanse edilen bu felsefeler, çoğunlukla kritik edilmeden ve eleştirilmeden olduğu gibi benimsenmiştir. Oysa beklenen şey, bizim felsefe kimliğimizi Türkçe ve bu kültür içinde yapılan felsefenin belirlemesidir. Zira insan içinde yaşadığı tarih ve kültürün ürünü olduğu gibi, bu içerisinde bulunduğu tarih ve kültürün aynı zamanda yapıcısıdır. Felsefenin de bir toplumun kültürünün oluşması ve biçimlenmesinde etkisi inkâr edilemez.

İnsani ve kültürel bir faaliyet olan felsefe, evrensellik iddiasında olan bir disiplindir. Bununla birlikte her felsefe kendi kültürünün özelliklerini de taşımak durumundadır. Kimliklerimiz, felsefe yapma biçimlerimizi, aldığımız eğitim de içinde yaşadığımız sosyal çevre, aile vb. faaliyetlerimizi belirlemektedir. İnsanın icat ettiği eşyaya baktığımızda da bunu net bir biçimde görebiliriz. Öyle ki Uzak Doğulu, askısından arabaların farına kadar Batılıdan farklıdır. Uzak Doğulu çekik gözlü araba yaparken, Amerikalılar geniş büyük araba tercih etmektedirler. Yani insan eşyayı yoğurup şekillendirirken kendi varlığını eşyaya adeta resmetmektedir. İşte, kendi ürünlerimize aklımızı ve duygumuzu katabiliyorsak, kendi varlığımızı ve kültürümüzü aksettirebiliyorsak varız demektir. Dolayısıyla felsefe evrensel bir düşünce etkinliği olmakla birlikte, belli bir kültür çevresinde ortaya konması bakımından yerellik özelliği de taşımaktadır.

Sonuç olarak, bu toprağın değerleri çerçevesinde felsefe üretmek gerekmektedir. Tarih boyunca filozofların düşünceleri yüzünden yaşadıkları dikkate alındığında bu çabanın çok

önemli ve değerli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda eğer özgün bir felsefe olacaksa, belirli sığ kalıpları ve polemikleri aşarak kendi değerlerimiz üzerinde bunu başarabiliriz. Batı dünyası için orijinal ve farklı gelecek olan budur. Yoksa Batı felsefesi yaparak Batı felsefesi geleneği içerisinde olacağımızı sanmak bir safdillik olur. Baktığımızda bir Hollanda için Erasmus ya da Portekiz asıllı Spinoza dışında bir isim öne çıkmazken, bizde yüzlerce filozof olduğu ve bunların da Batı tarafından kabul edildiği bilinmektedir. Türkiye bu anlamda zengin bir düşünsel birikime ve temele sahiptir.

Prof. Dr. Mehmet Vural kimdir?

Gazi Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünden (1987) ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu (1992). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (İslâm Felsefesi) Anabilim Dalında yüksek lisans (1994), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalında ikinci bir yüksek lisans (1997) ve Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (İslâm Felsefesi) Anabilim Dalında doktora yaptı (1998).

Mezuniyetinden sonra Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde araştırma görevlisi olarak 1994-2004 yılları arasında çalıştı. 2004-2011 yılları arasında MEB ve TBMM'de görev yaptı. 2011'de Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde yardımcı doçent, 2012'de doçent, 2017'de de profesör oldu. Hâlen Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü'nde görev yapmaktadır.